

Hargitai Lili

V1-szerkezet a holland feltételes módban

*Szakmailag ellenőrizte: Albertné Dr. Balácsi Julianna,
KRE BTK Néderlandisztika Tanszékének egyetemi docense*

A holland nyelvben a germán nyelvekre jellemző V2-szórend mellett előfordulhat V1-szórend is, azaz amikor a ragozott ige első helyre kerül a mondatban. Dolgozatom két V1-szórendű, feltételes módú szerkezetet vizsgál, melyek a közös szórend mellett abban is hasonlítanak, hogy viszonylag aktuális nyelvi változások, és vélhetően olyan tendenciáknak köszönhetik térnyerésüket, amelyekben a hiperkorrekció szerepet játszik. A jelenségek előfordulását mind az írott, mind a beszélt holland nyelvben vizsgáltam, előbbit korpuszelemzés, utóbbit kérdőíves módszerével. A dolgozat emellett kitér a belgiumi és hollandiai holland nyelvváltozatok közötti különbségekre is a témával összefüggésben. Kutatásom tehát egyfajta pillanatképet nyújt két holland nyelvi változás jelenlegi állapotáról.

1. Bevezetés

A World Atlas of Language Structures Online [Dryer & Haspelmath, 2013] kettő domináns szórendet tulajdonít a holland nyelvnek, mégpedig az SVO és SOV rövidítéssel jelöltek, ahol S (*subject*) az alanyt, V (*verb*) az igét és O (*object*) a tárgyat jelöli. Az első rövidítés tehát azt jelenti, hogy a ragozott ige a holland kijelentő módú főmondatokban a második helyen áll, míg az SOV jelölés az úgynevezett mellékmondati szórendre utal. Ezen két tipikus szórend mellett megjelenhet a V1-szórend is, azaz amikor a ragozott ige a legelső helyre kerül a mondatban [Bruins & Salverda, 2007]. Dolgozatom két ilyen szórendű, feltételes módú szerkezettel foglalkozik. Mindkét általam vizsgált jelenség aktuális, az egyiket 1988-ban fedezték fel, és azóta nyer egyre nagyobb teret, rendkívül fontos változásokat hozva a holland feltételes módú mondatok szórendjében. Az eddig tiltott, úgynevezett Croma-mondatok szórendje válik ugyanis egyre inkább a beszélt és írott nyelv természetes részévé, vélhetően egy olyan tendencia révén, melyben a hiperkorrekció is szerepet játszik. A Croma-mondatokban a feltételes mondat mindkét tagmondata inverzióval kezdődik, azaz V1-sorrend lép fel, például:

(1) **Regent het** morgen, **blijf ik** thuis. (Ha holnap esik az eső, otthon maradok.)

1997-ben ez a mondattípus az „agrammatikus” helyett az „informális” címkét kapta a holland grammatikai szabályzatokban, azonban a mai nyelvhasználatot vizsgálva úgy tűnik, hogy ez a jelző sem állja már meg a helyét. Kutatásom egyik része tehát arra irányul, hogy 1988 óta mennyire terjedt el a Croma-jelenség a hollandiai és belgiumi hollandban, az írott (korpusz) és a beszélt nyelvben (kérdőív).

Kutatási kérdés 1: *A többi szórendhez képest milyen gyakran fordulnak elő Croma-mondatok a korpuszban?*

Kutatási kérdés 2: *A kérdőívben kirajzolódnak-e használat- és elfogadásbeli különbségek a demográfiai adatok mentén (különös tekintettel a területi különbségeket nézve)?*

Hipotézis 1: *A Croma-jelenség előfordulása nem véletlenszerű a kérdőívben, ezért a releváns példamondatok elfogadása között is, illetve az elfogadás (passzív ismeret) és az aktív használat között is van összefüggés.*

A másik V1-szerkezettel foglalkozó kérdéskör két holland segédige feltételes módú használatára irányul: a *mocht(en)*-t és a tipikusan belgiuminak nevezett körülbelüli megfelelőjét, a *moest(en)*-t vettem össze a kérdőívemre érkezett válaszok alapján. A releváns és kiemelkedő szakirodalom alapján [Boogaart, 2007; Beekhuizen, 2008; Diepeveen et al., 2006] az alábbi kutatási kérdést és hipotéziseket állítottam fel.

Kutatási kérdés 3: *Adódik-e összefüggés a Croma-jelenség és a mocht(en)/moest(en) elfogadása között?*

Hipotézis 2: *A mocht(en) a hollandiai, a moest(en) pedig a belgiumi válaszadók körében lesz szélesebb körben elfogadott és alkalmazott.*

Hipotézis 3: *A kérdőív kitöltői a mocht(en)-t nem használják irreális jelentésben.*

2. Elméleti háttér

2.1 V1-szerkezet, mint erős nyelvi jel

A kutatásom elméleti hátterét Beekhuizen és Leuschner tudományos vitája keretezi, amelynek középpontjában az az eldöntetlen kérdés áll, hogy erős nyelvi jelnek tekinthető-e a függő V1-szerkezet a holland nyelvben. Erős nyelvi jel alatt azt értik, hogy egy adott nyelvtani forma már önmagában is hordoz egy jól körülhatárolható nyelvi jelentést. Beekhuizen [2016] úgy véli, a V1-konstrukció csak az esetek egy részében utal feltételes módra, az általa felállított tipológia másik két kategóriájában azonban a V1-szórend kontrasztot (1), illetve ellentétet és a beszélő erős meglepődését (2) sugallja [Beekhuizen, 2016]:

- (1) **Werden** in 1942 vijfentachtig onderzeeboten tot zinken gebracht, in 1943 **was** dit aantal gestegen tot tweehonderdenzevenentachtig. (Míg 1942-ben nyolcvanöt tengeralattjárót süllyesztettek el, ez a szám 1943-ra kétszáznyolcvanhétre nőtt.)
- (2) **Zit** je voor jaren in de cel, **moet** je nog verhuizen ook. (Ha évekig börtönben ülsz, még költöznöd is kell.)

Beekhuizen a fenti mondatokat nem tekinti feltételes módúnak, szerinte a szórend tehát nem erős nyelvi jel, mert nem mindig feltételességet fejez ki. Leuschner [2016] azonban egy grammatikalizációs folyamat eredményeként tekint arra, hogy az (1)-(2) példák látszólag miért nem feltételes módúak. Tanulmányában továbbá bevezeti a Sweetser [1990] által használt fogalmakat, aki megkülönböztet tartalmi (*content-level linkage*) és ismereti (*epistemic-level linkage*) alapú feltételességet. Míg az előbbi ok-okozati alapon nyugszik, az utóbbi inkább egy logikai következtetés eredménye. Leuschner [2016] szerint ez a továbbárrnyalás az alapja annak, hogy a Beekhuizen [2016] által hozott (1) és (2) példamondatokat is feltételesnek tekinthetjük, ezek ugyanis ismereti alapú feltételesség jelentését hordozzák magukban. Tanulmánya végén Leuschner [2016] Beekhuizennel [2016]

ellentétben tehát arra a konklúzióra jut, hogy a V1-konstrukció igenis fontos, jól körülhatárolható nyelvi jelentést hordoz a hollandban, nevezetesen minden esetben valamilyen feltételeességet fejez ki.

2.2 Szórend és szemantikai integráltság összefüggése

Renmans & Van Belle [2003] szerint a mellékmondat mátrixmondatba való formális inkorporáltsága egyenes arányosságban áll a szemantikai integráltság mértékével. Ez utóbbi alatt a mátrix- és mellékmondat tartalma közötti fogalmi kapcsolatot értjük. Renmans & Van Belle [2003] követik König & Van der Auwera [1988] meghatározását: a formális inkorporáció feltételes mondatok esetén azt jelzi, milyen mértékben része a mellékmondat (akár előrevetve, akár második tagmondatként) a mátrixmondatnak. Három lehetőséget vázolnak fel: amikor a mellékmondat az első helyre lép, és a következő tagmondatban megjelenik a V1-szórend, a formális inkorporáció a legmagasabb (integratív). Kisebb mértékű az inkorporáltság a második esetben, amikor egy rezumptív szó (hollandban a *dan*, magyarban „akkor”) előzi meg a mátrixmondatot. A nem-integratív esetekben pedig a mellékmondatot egy V2-sorrendű mátrixmondat követi.

- (3.) (a) Als het morgen regent, blijven we thuis. (Ha holnap esik az eső, otthon maradunk.)
- (b) Als het morgen regent, dan blijven we thuis. (Ha holnap esik az eső, akkor otthon maradunk.) [rezumptív]
- (c) Als je dorst hebt, er is limonade in de koelkast. (Ha szomjas vagy, van limonádé a hűtőben.) [nem-integratív]

Dancygier & Sweetser [2005] angol nyelvre vonatkozó tanulmánya tovább árnyalja a feltételes mondatok tipológiáját. Az ő elméletük szerint a feltételes szerkezeteket az általuk létrehozott mentális tér milyensége alapján lehet könnyen csoportosítani (*Mental Space Theory*). A Boogaart [2007:8] által tartalminak nevezett feltételeesség náluk eredetileg „prediktívként” szerepel. Klasszikus példája ennek a 3. (a) mondat, ahol egyben egy alternatív forgatókönyvet is felvázol a beszélő: amennyiben nem esik az eső, akkor viszont nem maradunk otthon. Ezen belül azonban Dancygier & Sweetser [2005] további alfajokat különböztetnek meg. A legtöbb feltételes mondatban közös, hogy egy „alternatív világot” hoznak létre, azaz egy olyan teret, amely nem azonos a valósággal. Ezen mentális tér milyensége alapján további két típusú feltételeességet lehet megkülönböztetni: hipotetikus tartalmi feltételeesség esetében a beszélő úgy véli, a mondat tartalma valamikor a jövőben megvalósulhat, ugyan nem a beszéd pillanatában, de valamivel később, adott körülmények megváltozásával, például:

- (4) Mocht je nog vragen hebben, dan kun je altijd even contact met ons opnemen. (Ha lenne még kérdésed, bármikor felveheted velünk a kapcsolatot.)

Ezzel ellentétben az irreális tartalmi feltételes mondatokban a beszélő megtagadja annak lehetőségét, hogy a feltétel valaha megvalósuljon, mivel az összeegyeztethetetlen a valósággal, jelenlegi ismereteinkkel a világról [Boogaart, 2007]:

- (5) Moest het altijd licht zijn, zouden we niet komen tot dag en nacht. (Ha mindig világos lenne, akkor nem lennének nappalok és éjszakák.)

A (4)-(5) mondatokkal szemben a nem-tartalmi (nem-prediktív) feltételes mondatok közé soroljuk a 3. (c) mondatot. Ebben ugyanis nem valódi feltételről van szó, a beszélő nem azt szeretné kifejezni, hogy csak akkor van limonádé a hűtőben, amennyiben szomjas a beszélőtársa. Sokkal inkább felhatalmazza, illetve kéri beszédpartnerét, hogy szolgálja ki magát limonádéval, ha szomjas. A beszéden, mint aktuson, nevezetesen utasításon van a hangsúly, nem pedig valamilyen tényleges feltételen.

2.3 A Croma-jelenség

A Croma-jelenség megfigyelése Joop van der Horst holland nyelvész nevéhez köthető, aki egy 1988-ban íródott cikkében egy akkoriban nagyobb teret nyerő nyelvi jelenségre hívta fel a figyelmet. Észrevette, hogy egyre gyakrabban használatos a legfontosabb holland grammatikai szabályzat, az akkori ANS [1984] által még helytelennek nyilvánított szórend:

- (6) **Hou je** van vlees, **braad je** in Croma. (Ha szereted a húst, Cromában sütsz.)

A jelenséget Van der Horst a (6)-os példamondat alapján nevezte el, ugyanis ez a szlogen egy közismert holland sütéshez használt termék reklámjában szerepelt. Szerinte a fenti mondatból nem lenne kihagyható a rezumptív *dan*, kivéve, ha felszólító módról lenne szó (Ha szereted a húst, süss Cromában!), azonban nyilvánvalóan nem ez a mondat helyes interpretációja [Van der Horst, 1988]. A nyelvész *dan*-nal kapcsolatos anyanyelvi intuícióit egyébként az akkori ANS [1984] példái is teljes mértékben alátámasztották:

7. (a) **Als** je je ziek voelt, **dan** moet je thuis blijven. (Ha betegnek érzed magad, otthon kell maradnod.)
- (b) **Als** je je ziek voelt, **moet je** thuis blijven.
- (c) **Voel je** je ziek, **dan** moet je thuis blijven.
- (d) ***Voel je** je ziek, **moet je** thuis blijven.

Látható, hogy a holland mondat elejéről a „ha” szó megfelelője elmaradhat, azonban az inverziós kezdés után a *dan* elhagyása nem megengedett, amelyet az ANS [1984] a 7. (d) mondat megcsillagozásával jelöl. Van der Horst az ANS [1984] 659. oldalára hivatkozik, azonban a vonatkozó fejezetben (Voorwaardelijke voegwoorden: als, wanneer, indien, ingeval, zo; mits, tenzij, tenware) azóta azt találjuk, hogy a 7. (d) mondat már nincs megcsillagozva agrammatikusként, hanem az „informális” megjelölést kapta. Az 1997-es második kiadás tehát már figyelembe vette a nyelvi változást. Joop és Kees Van der Horst [1999] számtalan példával támasztják alá azt a nézetet is, mely szerint a Croma-mondatok előfordulása valójában nincs leszűkítve az informális nyelvhasználatra vagy a reklámok nyelvezetére, annak ellenére, hogy az ANS [1997] informális címkével látta el a Croma-példamondatot. Ahhoz azonban, hogy ezeket a mondatokat mindenki elfogadhatóak találja, még legalább egy generációnyi időnek kell elteltie szerintük. Azt, hogy ez a változás mostanra bekövetkezik, illetve bekövetkezett a hollanban, Van der Horst & Van der Horst [1999] nem tartják meglepőnek. Azt sokkal inkább, hogy eddig miért nem történt meg. A *dan* elhagyása ugyanis valójában egy kivételt szüntet meg, mivel a „hagyományos”, azaz *als*-szal

bevezetett feltételes mondatok esetében a *dan* elhagyható. A tiltás csak egyetlen mondat típusra vonatkozott. Az ilyen kivételek megszüntetése pedig a nyelvi változás egy elég gyakori fajtája. A Croma-jelenséggel kapcsolatban felvetődik a hiperkorrekció lehetősége is: írásban ugyanis a *dan* használata abszolút kerülendő, míg szóban, főleg hosszú tagmondatok esetében gyakori. Aki írásban túl gyakran próbálja elhagyni a *dan*-t, előfordulhat, hogy olyan esetben is megteszi, amikor azt a nyelvtani szabályok nem írják elő. Van der Horst & Van der Horst [1999] szerint nem kizárt tehát, hogy ez a hiperkorrekciós írásbeli jelenség hozzájárul ahhoz, hogy a Croma-mondatok szóban is egyre gyakoribbak.

2.4 *Mocht(en)* vagy *moest(en)*? - különbségek a hollandiai és belgiumi nyelvváltozatban

A holland és belga nyelvváltozat közötti különbségeket Boogaart [2007] tanulmánya a *mocht(en)* és *moest(en)* használatának vizsgálatán keresztül közelíti meg. Ebben a kutatásban kirajzolódott, hogy a *mocht(en)* inkább a hollandiai, míg a *moest(en)* szinte kizárólag a belga nyelvhasználatra jellemző. Boogaart a beszélt holland nyelv korpuszát (CGN-*Corpus Gesproken Nederlands*) használta. Hogy mennyire nem jellemző a *moest(en)* a hollandiai nyelvhasználatban, azt jól szemlélteti, hogy a hollandiai korpuszban (NNL) 0 találat volt rá, míg a *mocht(en)*-ra 40 találat adódott. Eközben a belgiumi beszélt nyelvi korpuszban (BNL) 84-szer fordult elő a *moest(en)* és csak 20-szor a *mocht(en)*. Kutatásában Boogaart [2007] még egy adatra felhívja a figyelmet, mely a *moest(en)* és *mocht(en)* használati lehetőségeiről szól.

1.táblázat: A *mocht(en)* és *moest(en)* használati lehetőségei

		INHOUDELIJK CONDITIONEEL		NIET-INHOUDELIJK CONDITIONEEL
		HYPOTHETISCH	IRREALIS	
NNL	<i>moest</i>	-	-	-
	<i>mocht</i>	8	0	20
	<i>als + moest</i>	-	-	-
	<i>als + mocht</i>	3	0	2
BNL	<i>moest</i>	7	24	17
	<i>mocht</i>	6	2	5
	<i>als + moest</i>	12	11	6
	<i>als + mocht</i>	2	0	1

Forrás: Boogaart, 2007

Az 1.táblázatból az szűrhető le, hogy a hollandiai nyelvhasználatra jellemző *mocht(en)* eggyel kevesebb funkciót tölthet be, mint a belga *moest(en)*, nevezetesen nem használható irreális kontextusban. Ezek azok, amelyben a protasis, a feltételes mondat feltételt tartalmazó tagmondatának megvalósulására a beszélő semmilyen esélyt nem lát (lásd: (5) mondat).

Van der Wouden [1998] ugyanakkor azt állapította meg, hogy már a belgiumi nyelvhasználatban is gyakoribb a *mocht(en)* használata, mint a *moest(en)*-é. Ebben az esetben egy hiperkorrekciós jelenség lép fel, melynek lényege, hogy a belgák automatikusan *mocht(en)*-ra váltanak a *moest(en)* helyett. Emögött történelmi okok állhatnak [Diepeveen et

al., 2006]. Stoops [1959] azt írja a *moest(en)* használatáról, hogy ez a gallicizmus a dél-holland nyelvhasználatban elég elterjedt, szerinte egy „mélyen gyökerező gazról” van szó. Demol [1973] „deviáns *moest(en)*-használatot” említ, Haeseryn [1996] pedig arról ír, hogy habár évtizedek óta vehemensen küzdenek ellene, a *moest(en)* használata nem szűnt meg, igen gyakran lehet hallani. Mind a Van Dale [2005], mind az ANS [1997] megjegyzi, hogy a *moest(en)* elsősorban a belgiumi nyelvhasználatban jellemző. A történeti részt áttekintve érthető, miért veti fel többek között Diepeveen et al. [2006] és Boogaart [2007] is a hiperkorrekció lehetőségét a belgiumi beszélők esetén: amelyik belga úgy tudja, a *moest(en)* „nem helyes”, megpróbál minden esetben automatikusan *mocht(en)*-re váltani, még akkor is, ha egy hollandiai hollandot beszélő nem használná azt.

3. Korpuszkutatás

Egy Sketch Engine nevű online korpuszlingvisztikai eszköz segítségével megvizsgáltam, hogy milyen gyakorisággal fordulnak elő a különböző szórendű, azaz különböző szemantikai integráltságú feltételes mondatok az írott hollandban. Emellett arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy a Croma-jelenség térnyerése vajon szignifikánsan észlelhető-e a holland nyelvű korpuszban.

A Sketch Engine egy nyelvészek számára kifejezetten hasznos program, ugyanis amellett, hogy több mint 500 kész, összeállított korpuszt tartalmaz több mint 90 nyelven, algoritmusai még elemzik is nyelvészetiileg a szövegeket, így rendkívül egyszerű módon kereshetőek benne az adott nyelv sajátosságai. Magam is egy előre összeállított korpuszból dolgoztam, melynek Dutch Web 2014 (nlTenTen14) a neve, és körülbelül 2,5 milliárd szóból áll.¹ A korpusz - ahogy a nevéből is látszik - számtalan fajta interneten talált szövegből áll. Az általam használt holland nyelvű korpusz 2014 márciusában készült el, a nyelvi jelenségeket tehát ezzel a dátummal bezárólag tudtam vizsgálni.² A korpuszon belüli kereséshez CQL (Contextual Query Language) nyelvet használtam, hogy a vizsgálatomhoz szükséges paramétereket be tudjam táplálni.

Összesen öt keresést futtattam le a vizsgálat során. Először olyan keresést indítottam, amelynek kritériumai az alábbiak voltak: a mondat elején ige szerepeljen (akár ragozott, akár infinitív alakban), majd ezt az igét egy személyes névmás követheti, utána bármennyi szó következhet, viszont később szerepelnie kell egy vesszőnek és a *dan* szónak. Erre a keresésre 112.773 találat adódott.

Ezután arra voltam kíváncsi, hogy mennyi Croma-mondat található a korpuszban. Ehhez az alábbi kritériumokat kellett betáplálnom: a mondat igével kezdődjön, ezt kövesse egy személyes névmás, majd bármennyi szó után jöjjön egy vessző, azután ismét egy inverzió (ige, majd személyes névmás), és a végén kizártam a kérdőjel vagy felkiáltójel megjelenését. Ebben az esetben 47.927 találat bizonyult megfelelőnek. Ez az előző találatszámunk mindössze kevesebb, mint egy harmada, tehát lényegesen jelentősebb számú találat adódott a *dan*-t tartalmazó feltételes mondatokra. A 2.2. fejezetben érintőlegesen már kitértem arra a kérdéskörre, hogy a Croma-mondatok formailag tulajdonképpen semmiben sem különböznek az olyan feltételes mondatoktól, melyeknek mellékmondatai felszólítást tartalmaznak.

(27) Heb je hiervoor aanvullingen, laat het dan even weten. (Ha van ehhez bármilyen kiegészítésed, jelezd csak!)

¹ a holland korpuszról bővebben itt lehet olvasni: <https://www.sketchengine.eu/nltenten-dutch-corpus/>

² a korpuszcsalád leírása itt található: <https://www.sketchengine.eu/documentation/tenten-corpora/>

Látható, hogy míg a magyar mondatban ilyenkor felszólító jelet kell tenni a mondat végére, a hollandban ez nem kötelező, éppen ezért még a mondat végi írásjel megkötése sem teszi lehetővé, hogy a Croma-mondatok és a felszólító mellékmondatú feltételes mondatok között különbséget tegyünk formailag. A Sketch Engine tehát mind a két típusba tartozó mondatokat helyes találatként értelmezi. Éppen ezért azt az ilyen esetekre bevett módszert alkalmaztam, hogy kisebb mintaként az első száz találatot átolvastam, és megkerestem, hány Croma-mondat található ebben a mintában, majd ezt arányosítva a teljes találatszámra felszoroztam. Mivel száz mondatból 81 fals-pozitív találat volt, ez azt jelenti, hogy az összes, közel 48.000 mondat közül mindösszesen körülbelül 9.100 lehet valódi Croma-mondat.

Vizsgálatom következő tárgyát az *als*-szal kezdődő feltételes mondatok képezték. Először a szemantikailag legjobban integrált típusok számát állapítottam meg, ehhez meg kellett adnom a mondat eleji *als* és bármennyi szó után egy kötelező vesszőt és egy inverziót. Az előző esethez hasonlóan a felszólító módot itt sem tudjuk elkerülni a találatok között. Az előző metodikát alkalmazva átnéztem az első 20 találatot (az alacsonyabb összes számú találat miatt itt nem kellett százat átnézni), és a valódi pozitív találatok arányát az egész halmazra vetítve körülbelül 658 helyes találat adódott, ami nagyságrendileg jóval kisebb, mint az előző eredmények.

Ezután a rezumptív típusú feltételes mondatokra kerestem rá, tehát kötelező elemként az *als* mellett a *dan*-t és az azt követő inverziót adtam meg. Így kisebb mintát áttekintve, és ebből következtetve mindössze 298 találat adódott, tehát közel fele annyi, mint az inverziós esetben.

Végül a nem-intergratív feltételes mondatokat vizsgáltam, azaz azokat, ahol a mellékmondat egyenes szórendet tartalmaz, mivel mind a szemantikai-pragmatikai, mind a szintaktikai kapcsolat laza a mátrixmondat és a mellékmondat között. Ebben az esetben is előfordulhatnak fals-pozitív találatok az *als* egyéb jelentéséből, vagy a helytelen központosításból fakadóan. 224 találat volt összesen, ebből az első húszat ellenőrizve azonban csupán öt bizonyult valódi pozitív találatnak. Ez az egészre kivetítve körülbelül 49 helyes találatot jelenthet, amely minden eddigi közül a legalacsonyabb számú, a 2,5 milliárd szavas korpuszt nézve pedig szinte elhanyagolható mennyiségnek mondható. A különböző keresésekre kapott eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze:

2. táblázat: A korpuszkutatás eredménye

Keresés	Pozitív találatok száma	Megjegyzés
inverzió + <i>dan</i>	112.773	-
inverzió + inverzió (Croma-mondat)	9.100	kisebb mintán elvégzett ellenőrzés alapján becült adat
<i>als</i> + inverzió (integratív)	658	kisebb mintán elvégzett ellenőrzés alapján becült adat
<i>als</i> + <i>dan</i> (rezumptív)	298	kisebb mintán elvégzett ellenőrzés alapján becült adat
<i>als</i> + egyenes (V2)-szórend (nem-integratív)	49	kisebb mintán elvégzett ellenőrzés alapján becült adat

Forrás: saját szerkesztés

Összességében a korpuszvizsgálat eredményéről tehát megállapítható, hogy az inverzióval kezdődő mondatok egyértelmű előnyt élveznek bármelyik típusú *als*-szal bevezetett feltételes mondatához képest. Emellett elmondható, hogy a nem-intergratív típus fordul elő a legkevesebb mennyiségben, még a rezumptív és integratív feltételes mondatokhoz képest is mindössze egy tized/egy tizenketted az előfordulási valószínűsége. A Croma-mondatok pedig annak ellenére, hogy az összetalalatok mindössze körülbelül 7,4%-át teszik ki, meglepő módon a második leggyakrabban előforduló szórendet képviselik.

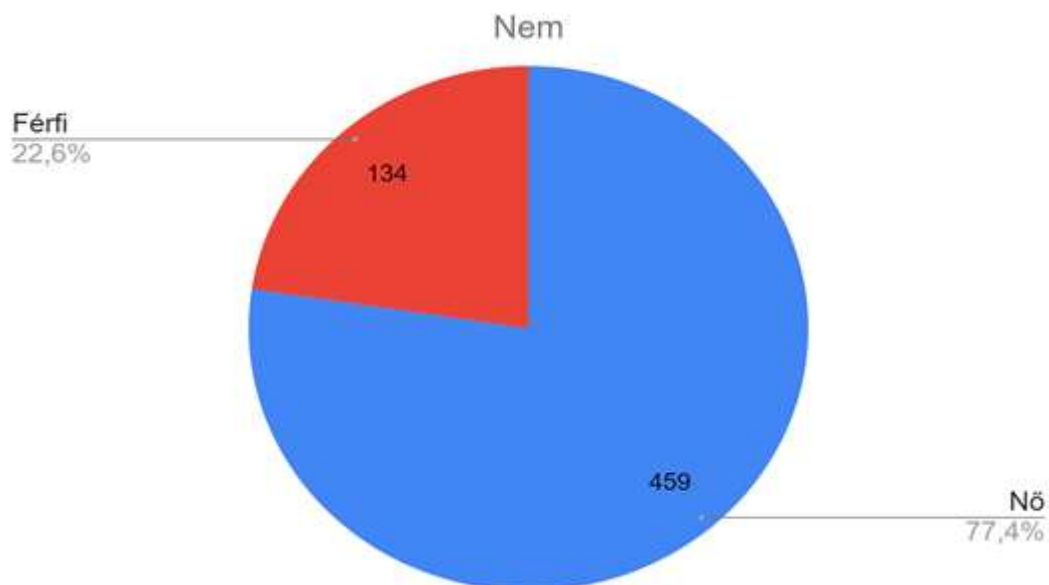
4. Kérdőív

A kérdőív készítésével az volt a célom, hogy az írott korpusz mellett az élőszóbeli nyelvhasználatot is tudjam vizsgálni. Arra voltam kíváncsi, hogy tapasztalok-e jelentős eltérést a korpuszvizsgálat és a kérdőív eredményei között, tehát a szóbeli nyelvhasználatban is megfigyelhető-e a Croma-mondatok és az inverzió jelentős térnyerése, a *dan* elhagyása, illetve a *mocht(en)* és *moest(en)* gyakoriak-e a hollandiai, illetve a belgiumi nyelvhasználók körében.

Mivel a nem, kor, iskolázottság és régió szempontjait is figyelembe véve szerettem volna következtetésekre jutni, a kérdőív első részében ezekre az adatokra kérdeztem rá. Ezután olyan feladattípus következett, ahol a válaszadónak egy megkezdett mondatot kellett a saját szavaikkal befejezni. Ehhez előtte megadtam egy néhány mondatos szituációt, leírást, amely alapján nyelvtanilag helyes és értelmes válaszokat kellett adni. A következő részben pedig fordítva: a mondat második fele volt adott, míg a válaszadónak a kezdést kellett kitölteni. Ezután két teljesen nyitott kérdésre lehetett válaszolni, mindkét kérdés erősen a feltételes mód használata irányába befolyásolta a kitöltőket, így megfigyelhettem, milyen konstrukciókat használnak az anyanyelvűek, amikor semmilyen megkötés nincs. Végül hat előre megírt mondatot kellett megítélniük a kitöltőknek, erre három lehetőséget adtam: helyes, szokatlan, vagy egyenesen helytelen az adott mondat.

A kérdőívet 600-an töltötték ki, néhány válaszadót azonban ki kellett szűrnöm, mert arra a kérdésre, hogy anyanyelvük-e a holland, nemmel feleltek, illetve voltak egyéb, használhatatlan válaszok, például aki minden kérdésre egy „-” jellel felelt. A szűrés után 593 választ vettem számításba. Először a demográfiai adatokból készítettem kimutatásokat, melyek közül a két legfontosabb változót emelem ki a dolgozatban. A nemnél már látható (lásd:1. ábra), hogy a közel 600 kitöltő ellenére a kérdőív nem reprezentatív, hiszen a nemek százalékos aránya közel sem hasonlít a holland anyanyelvű társadalom felosztására. Ez az aránytalan eloszlás nehezítette a pontos eredmények megállapítását, hiszen két alminta (férfiak és nők) között szinte 3,5-szörös a különbség.

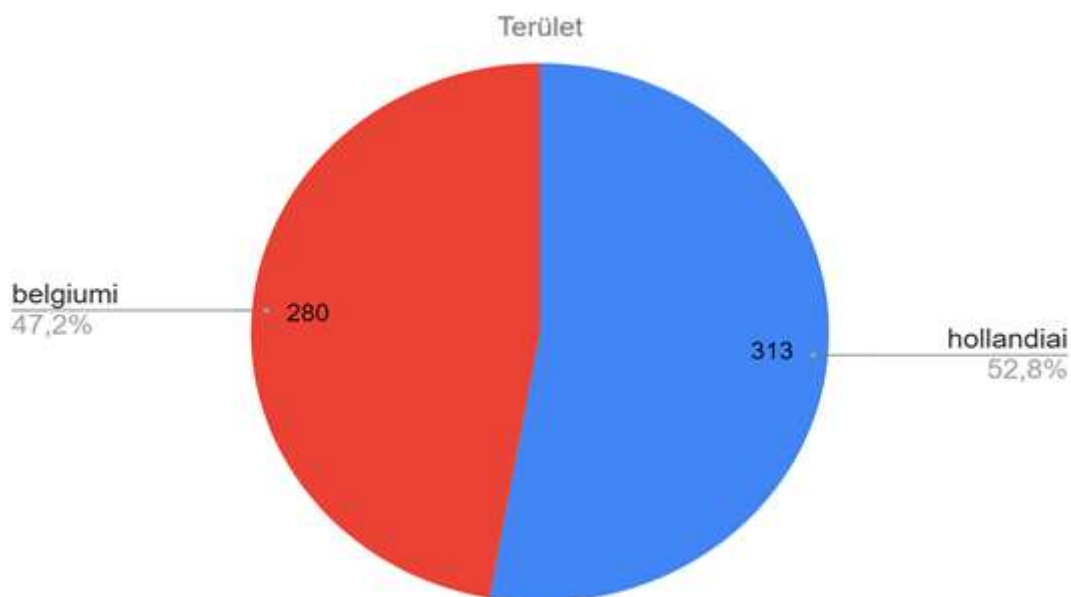
1. ábra: A nemek eloszlása (saját készítésű ábra).

Forrás: saját szerkesztés

A másik fontos demográfiai adat a terület volt, pontosabban arra voltam kíváncsi, hogy a kitöltő belgiumi hollandot vagy hollandiai hollandot beszél. Mindkét csoportból közel azonos számú kitöltés érkezett, ami szintén nem tekinthető reprezentatívnak:

2. ábra: A terület/nyelvhasználatbeli különbségek

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívre érkezett válaszokat ezután az IMB SPSS Statistics (Version 27.0) nevű program segítségével elemeztem. Mivel az egyéni válaszos kérdéseket a program nem tudja kezelni, le kellett kódolnom a kitöltéseket. Azon kívül, hogy leíró statisztikai módszerekkel megvizsgáltam, milyen arányban szerepeltek Croma-mondatok a *dan*-t tartalmazó mondatokhoz képest, korreláció- és különbözőségvizsgálatokat futtattam le az SPSS segítségével. Először a Croma-jelenséggel kapcsolatban futtattam le a teszteseteket. Mivel a Croma-példamondatok elfogadása intervallumskálán értelmezett adat, normalitásvizsgálatokat futtattam le a nyelvhasználatra vonatkozóan. A tesztesetek eredményei $p=0,000$ mindkét esetben azt mutatták, hogy a minták nem normáloszlásúak, ezért a nemparaméteres Mann-Whitney-teszt segítségével vizsgáltam a különbözőséget. Azt az eredményt kaptam, hogy a belgiumi beszélők szignifikáns mértékben jobban elfogadták azt a példamondatot, ahol a Croma-mondat mindkét tagmondata imperfectum igeidejű igét tartalmazott. A rangpontoszámok átlaga a hollandiai hollandot beszélők esetében $MR=268,78$, a belgiumi hollandot használóknál pedig $MR=328,54$. Azt, hogy jelentős (szignifikáns) a különbség az $U=34988,000$ és $p=0,000$ értékek igazolják. Hogy a két változó, azaz a régió és a Croma-mondat elfogadása szignifikánsan összefügg-e, Pearson-féle korrelációteszttel derítettem ki, melynek eredménye azt igazolja, hogy a beszélő származási helye jelentősen összefügg a fent említett Croma-mondat elfogadásával ($r= -,195^{**}$; $p=0,000$). A negatív előjel azért fontos, mert a belgiumi beszélőket az átkódolás után egy kisebb szám (0) jelezte, mint a hollandiaiakat (1), a Croma-mondatok elfogadása viszont egy 1-től 3-ig terjedő skála, ahol az 1 a legkevésbé, 3 pedig a legelfogadottabb hozzáállást tükrözte. A szöveges válaszokat úgy kódoltam át, hogy aki használatost jelölt, az hármas számot kapott, aki szokatlant írt, az kettőt, a legelzárkózottabbak pedig egyest kaptak. Az előjel tehát azt mutatja, hogy minél inkább adott valaki magasabb pontszámot a Croma-mondatra (minél elfogadottabb volt a szöveges válasza), annál inkább kisebb a területére vonatkozó számadat, tehát „annál inkább belgiumi”.

Ezen felül a nem tekintetében adódott szignifikáns különbség. A szükséges normalitásvizsgálatok elvégzése (Kolmogorov-Smirnov- és Shapiro-Wilk-tesztesetek: $p=0,000$) után a Mann-Whitney-teszt kimutatta, hogy a férfiak mind a kettő Croma-példamondattal szemben szignifikánsan elfogadottabbak voltak. A jelen idejű igét tartalmazó Croma-mondatnál a férfiaknál $MR=326,44$, a nőknél pedig $MR=288,41$. A különbség jelentőségét az $U=26808,000$ és $p=0,011$ értékek igazolják. A múlt idejű igét tartalmazó mondatnál az értékek az alábbiak szerint alakultak: a férfiaknál $MR=337,09$, nőknél $MR=276,64$ és $U=23529,000$; $p=0,000$; tehát a különbség még jelentősebb. A Pearson-féle korrelációvizsgálat pedig azt mutatta ki, hogy a nem és a Croma-mondatokra adott reakciók szignifikáns mértékben, ráadásul erősen korrelálnak a nemmel (ezt a szignifikancia p értékei mellett az SPSS csillagozással jelöli: egy csillag a meglévő korreláció, két csillag pedig az erős korreláció jele). A jelen idejű igét tartalmazó mondatra az eredmények: $r= ,172^{**}$ és $p=0,000$. A múlt idejű igét tartalmazó mondatra pedig $r= ,106^{**}$ és $p=0,010$. Itt azért pozitív a korrelációs együttható előjele, mert a nemeknél a férfiak magasabb számot (1) kaptak az átkódolás során, mint a nők (0). A feltételezésem azonban az, hogy valójában nem a nembeli különbség okozza az eltérést, hanem egy emögött álló változó, nevezetesen a nyelvhasználat/terület. A hipotézis igazolásához több tesztet lefuttattam, először különbözőségteszttel igazoltam, hogy belgiumi beszélők között szignifikánsan több férfi volt (belgák esetén $MR=312,60$, hollandoknál $MR=283,05$ és $U=39453,000$; $p=0,004$, ami igazolja, hogy az MR értékek közötti különbség szignifikáns). A két változó (terület és nem) szignifikánsan és erősen korrelál is ($r= -,119^{**}$ és $p=0,004$). Ez alapján azt feltételezem, hogy a Croma-példamondatok elfogadásában valójában nem a nem volt döntő tényező, hanem a terület. Amellett, hogy ennek a hipotézisnek nagyobb a tudományos megalapozottsága a többi

eredményt is figyelembe véve, úgy gondolom, hogy a férfiak extrém módon való alulreprezentáltsága tette nehezebbé azt, hogy a valódi különbség megmutatkozzon.

Ezután a Croma-mondatok között kerestem kapcsolódást. Kíváncsi voltam, hogy van-e kapcsolat a két példamondat elfogadása között. Ehhez egy korrelációvizsgálatot futtattam le, amely kimutatta, hogy a két mondat elfogadása szignifikánsan és erősen korrelál ($r=,350^{**}$ és $p=0,000$). Mivel a korrelációs együttható pozitív előjelű, az a következtetés vonható le, hogy aki az egyik Croma-mondatot elfogadta, az a másikra is elfogadóbban reagált. Azon hipotézisem tesztelésére, mely szerint a Croma-mondatokat elfogadók használják is azokat, szintén Pearson-féle korrelációvizsgálatot alkalmaztam. Előljáróban fontosnak tartom kiemelni, hogy nem minden kérdésre érkezett egyenlő számú válasz, mert habár kötelezővé tettem a válaszadást minden kérdésnél, sok kitöltő egy kihúzással („-”) válaszolt például egyetlen kérdésnél. Olyan is előfordult, hogy valaki egy adott szórendű mondatkezdéshez vagy végződéshez nem tudta elképzelni, hogyan töltsse ki a hiányzó részt, és ezt kifejtette a válasz helyén, például: „(van deze zin kan ik niets maken.)”, azaz „ezzel a mondattal nem tudok mit kezdeni”. Értelemszerűen az ilyen válaszokat nem lehet az általam szándékozott módon, SPSS-ben feldolgozni, legfeljebb az szolgál adatként, hogy az adott mondatot hányan nem tudták értelmezni. Az sem lett volna helyes megoldás, ha az ilyen választ adókat teljes mértékben kiszűröm, mert látható volt, hogy csak egy-egy mondatnál reagáltak így, a többi feladatot pedig figyelmesen kitöltötték. Ebből kifolyólag döntöttem úgy, hogy csak az egyes válaszokat törölöm az adott kérdésnél. Az összes kérdést figyelembe véve kérdésenként a legnagyobb számú válasz, amelyet ilyen metodikával töröltem, csak 16 darab volt, ami szinte elenyésző része az 593 válasznak, ezért nem gondolom, hogy jelentős mértékben befolyásolja az eredményeket. A Pearson-féle korrelációteszttel tehát számtalan összefüggést tudtam kimutatni. Annak érdekében, hogy az egyéni, saját szavas válaszokat össze tudjam hasonlítani SPSS-ben, egy egyedi kódolási rendszert kellett bevezetnem. A kód kétféle számból állt: 0-val jelöltem azokat a válaszokat, ahol a válaszadó inverziót használt *dan* nélkül az általa írt tagmondatban. Azokat a válaszokat, amelyek *dan*-nal kezdődtek, az egyes szám helyettesítette. A Croma-mondatok tekintetében megmutatkozott, hogy nemcsak egymással korrelálnak, hanem a múlt idejű ígét tartalmazó példamondat elfogadása szignifikánsan korrelál a két inverzióval kezdődő mondatra adott válasszal: az egyik mondattal erősen ($r=-,150^{**}$ és $p=0,000$), a másik mondattal gyengébben, de szignifikáns mértékben ($r=-,103^{*}$ és $p=0,013$) korrelál. A korrelációs együttható azért negatív előjelű, mert ahogy arról korábban már szó volt, a 0 jelölte a Croma-mondatos válaszokat, az 1 pedig a rezumptív *dan*-t tartalmazókat. Látható, hogy a hipotézisem igazolódott, vagyis van összefüggés a Croma-mondatok elfogadása és alkotása között, az előfordulás nem véletlenszerű. Emellett még egy érdekesség adódott: az imperfectum idejű Croma-mondat elfogadása korrelál mind a *mocht(en)*-nal ($r=,105^{*}$; $p=0,011$), mind a *moest(en)*-nal kezdődő feltételes mondatra ($R=,147^{**}$; $p=0,000$) adott reakciókkal. Véltetően ennek hátterében is az áll, hogy a belgák gyakrabban kezdték *mocht(en)*-nal vagy *moest(en)*-nal a mondataikat, ahogyan azt a fejezet későbbi szakaszaiban olvasható. Ez alátámasztja Beekhuizen [2016] azon állítását, mely szerint a V1-szerkezet a belgiumi nyelvhasználatban tovább grammatikalizálódott, mint a hollandiaiban.

A Croma-mondatok után a *mocht(en)* és *moest(en)* elfogadását, illetve használatát kezdtem vizsgálni. Boogaart 2007-es eredményei alapján több hipotézist és kutatási kérdést felállítottam ezzel kapcsolatban. Először azt néztem, hogy a terület befolyásolja-e a két segédigével kezdődő mondatok elfogadását, ugyanis az előzetes feltételezéseim egy része ezen alapult. Miután egyik intervallumskálán mért változó sem bizonyult normáeloszlásúnak (Kolmogorov-Smirnov és Shapiro-Wilk-tesztek eredményei $p=0,000$), a nemparametrikus Mann-Whitney-tesztet alkalmaztam. Mind a *mocht(en)*, mind a *moest(en)* tekintetében fontos

különbségek adódtak. A *mocht(en)*-nal kezdődő mondatot meglepő módon a belgiumi hollandot beszélők nagyobb arányban fogadták el (náluk MR=316,62; a hollandiai kitöltőknél MR=279,45). Ez a különbség szignifikánsnak bizonyult, hiszen $Z = -3,067$ és $p = 0,002$. A *moest(en)*-ra vonatkozóan is hasonló az eredmény, a belgiumi kitöltők elfogadóbbnak mutatkoztak, itt még nagyobb különbséget lehetett felfedezni (MR=363,79; míg a hollandiai válaszadóknál ez az átlagérték MR=237,26.) A különbség itt is szignifikáns: $Z = -9,596$ és $p = 0,000$. Látható, hogy a *moest(en)*-nal kapcsolatos hipotézis igazolódott, azonban a *mocht(en)*-nal nem a hollandiai kitöltők, hanem a belgiumiak voltak elfogadóbbak. Ezt a Pearson-féle korrelációteszt is igazolja: mind a *mocht(en)*, mind a *moest(en)* tekintetében szignifikáns és erős összefüggés adódott: minél elfogadóbban reagált valaki a releváns példamondatokra, annál inkább volt valószínű, hogy belgiumi. Az eredmények: *mocht(en)* esetén $r = -,108^{**}$ és $p = ,008$, *moest(en)*-nál pedig még erősebb: $r = -,396^{**}$ és $p = 0,000$.

Ezt követően az aktív használatot vizsgáltam, ezért azokat a válaszokat néztem meg, ahol a kitöltők saját szavaikkal fogalmazhattak. Azokat a mondatokat vettem számításba, ahol a válaszadók *mocht(en)*-nel vagy *moest(en)*-nel kezdték a mondataikat. Az eredményeket az alábbi két táblázat foglalja össze:

3. táblázat: A *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása a saját szavas válaszok között

	BNL	NNL
<i>mocht(en)</i>	69	8
<i>moest(en)</i>	43	1

Forrás: saját szerkesztés

4. táblázat: A *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása a különböző jelentéskörökben

	tartalmi (prediktív)		nem-tartalmi (nem-prediktív)	összesen
	hipotetikus	irreális		
<i>mocht(en)</i>	59 (76,6%)	18 (23,4%)	0	77 (100%)
<i>moest(en)</i>	34 (77,3%)	10 (22,7%)	0	44 (100%)

Forrás: saját szerkesztés

Mindkét szóra jellemző, hogy opcionálisan volt használható a mondat elején, és a kérdőívben semmi sem sugallta azt, hogy ezek használatára irányul a kutatás, ezért a *mocht(en)*-t és *moest(en)*-t választó kitöltők teljes mértékben az anyanyelvi intuíciójukra hagyatkozva döntöttek 121 alkalommal úgy, hogy ezeket a megoldásokat használják. A táblázatokból pedig kiolvasható, hogy a hollandiai beszélők összességében jóval kevesebbszer alkalmazták a mondat elején akár *mocht(en)*-t, akár *moest(en)*-t (9 darab előfordulás a belgiumi 112-höz képest).

A 4. táblázat százalékos arányait nézve az látható, hogy az eredmények alapján a *mocht(en)* és *moest(en)* a különböző jelentésekben körülbelül ugyanolyan arányban fordult elő. SPSS-ben igazoltam a feltevést, ugyanis a normalitásvizsgálatok (Kolmogorov-Smirnov- és Shapiro-Wilk-tesztek minden változóra: $p=0,000$) után Mann-Whitney-teszttel vizsgáltam, hogy van-e bármilyen szignifikáns különbség. A jelentéstartalom tekintetében nem adódott, hipotetikus jelentésben *mocht(en)*-nál az átlagérték $MR=60,86$ és *moest(en)*-nál ugyanez $MR=61,25$. A különbség nem jelentős, mert $U=1683,000$ és $p=0,935$, mely p érték jóval túllépi az egyezményes $p=0,05$ határt, amely alatt szignifikanciáról beszélhetünk. A számok tehát arra utalnak, hogy a semmilyen jelentős különbség nincs a *mocht(en)* és *moest(en)* előfordulása között, ami a jelentéstartalmat illeti. Ezen eredmények megcáfolják Boogaart 2007-es állításait, melyek arra világítottak rá, hogy a „*mocht(en)* nem használatos irreális kontextusban. Ez alapján azt a hipotézist állítom fel, hogy a *mocht(en)* és a *moest(en)* közötti pragmatikai különbség nagymértékben elhalványult, és a belgiumi nyelvhasználók révén a *mocht(en)* jelentésköre bővülésen ment és megy keresztül.

5. Összegzés

Vizsgálatom két fő témakörét láthatóan nemcsak az igemód és a V1-szórend köti össze, hanem az is, hogy mindkét jelenség terjedésében vélhetően nagy szerepet játszanak hiperkorrekciós tendenciák. Az úgynevezett Croma-jelenséggel kapcsolatban az alábbi eredményekre jutottam:

Kutatási kérdés 1: *Az öt szórend közül második helyen szerepeltek a Croma-mondatok a korpuszban, ami ugyan csak 7,4%-ot jelent összesítésben, mégis meglepő, hogy a „hagyományos”, als-szal bevezetett mondatok mindegyikét megelőzték. Ennek oka lehet, hogy írásban preferáltabb az inverziós kezdés, a Croma-jelenség térnyerése pedig egy kivételt szüntet meg a holland nyelvben.*

Kutatási kérdés 2: *A kérdőívre beérkezett válaszok alapján az derült ki, hogy a belgiumi nyelvhasználók elfogadóbbak a Croma-jelenséggel szemben. Ezen felül a nem tekintetében mutatkozott szignifikáns különbség, de úgy vélem, ennek hátterében is területi eltérések állnak.*

Hipotézis 1: *Igazolódott.*

A kutatásom másik kérdésköre két holland segédige, a *mocht(en)* és a *moest(en)* feltételes módú, mondat eleji használatára irányult. Ezzel kapcsolatban az alábbi megállapításokat teszem:

Kutatási kérdés 3: *A releváns példamondatok elfogadása között szignifikáns összefüggés igazolódott az SPSS programban. Ennek oka az lehet, hogy mindkét jelenséggel szemben a belgiumi kitöltők bizonyultak elfogadóbbnak, ami mögött hiperkorrekciós tendencia is állhat.*

Hipotézis 2: *Nem igazolódott. A kérdőív kitöltői között mindkét segédigével kapcsolatban a belgiumi nyelvhasználók bizonyultak elfogadóbbnak.*

Hipotézis 3: *A kifejezetten csak *moest(en)*-nak tulajdonított irreális jelentésben a *mocht(en)* 18, míg a *moest(en)* csak 10 alkalommal szerepelt a válaszokban, mondatok elején. Ez a két szám a segédigék összes előfordulására nézve mindkét esetben körülbelül 23%, néhány tized csupán az eltérés. Ezen eredmények és egyéb SPSS-ben végzett tesztek alapján tehát a kezdeti*

hipotézist el kellett vetnem, és arra a konklúzióra jutottam, hogy a két segédige közötti pragmatikai funkcióbeli különbség elhalványult. Ennek oka a Croma-jelenségnél tapasztaltakhoz hasonlóan többek között a hiperkorrekció lehet a belgiumi beszélők körében. Emellett ez az eredmény összecsenghet Beekhuizen [2016] állításával is, aki úgy véli, a belgiumi hollandban tovább grammatikalizálódott a függő V1-szerkezet.

Dolgozatom két aktuális holland nyelvi változás jelenlegi állapotáról nyújt pillanatképet. A kutatást érdekes lenne megismételni egy későbbi időpontban, vagy kibővíteni egy másik germán nyelv, például a német bevonásával. Érdekes lenne megvizsgálni, hogy a németben már meglévő, és nem új nyelvi jelenségnek számító „Croma-jelenség” volt/van-e hatással a hollandra. A németül tudó/németet tanuló hollandok nyelvhasználata is érdekes kutatási terület lehet ebből a szempontból. A holland nyelvénél maradvá pedig akár a dialektusok alaposabb kutatása is tartogathat fontos információkat a témakörrel kapcsolatban.

Irodalomjegyzék

- BEEKHUIZEN, B. (2008): *Afhankelijke V1-constructies in het Nederlands. Een verkenning*. Universiteit Leiden
- BEEKHUIZEN, B. (2016): „De zijnsstatus van de afhankelijke V1-constructie in het Nederlands” *Nederlandse Taalkunde*, 21(1), 33–59.
- BOON, T. DEN & GEERAERTS, D. (2005): *Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal*. Veertiende, herziene uitgave. Van Dale Lexicografie, Utrecht
- DANCYGIER, B., & SWEETSER, E. (2005): *Mental Spaces in Grammar: Conditional Constructions* (Cambridge Studies in Linguistics). Cambridge University Press, Cambridge
- DEMOL, J. (1973): „Moest” In: PEE, W. *COLLECTIEF*, 95-100.
- DIEPEVEEN, J., BYLOO, P., BOOGAART, R. J. U., BRANTJES, J. C., KLOOTS, H., JANSSEN, T. A. J. M., & NUYTS, J. (2006): Modale uitdrukkingen in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands: De enquête als onderzoeksinstrument. *Studies van de Belgische kring voor Linguïstiek*, 1.
- GEERTS, G., HAESERYN, W., ROOIJ, J. DE & TOORN, M.C. VAN DEN (1984): *Algemene Nederlandse spraakkunst*. Wolters-Noordhoff, Groningen
- HAESERYN, W., ROMIJN, K., GEERTS, G., ROOIJ, J. DE & TOORN, M.C. VAN DEN (1997): *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Tweede, geheel herziene druk. Martinus Nijhoff uitgevers/Wolters Plantyn, Groningen/Deurne
- HORST, J. VAN DER & HORST, K. VAN DER (1999). *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Den Haag: Sdu.
- HORST, J. VAN DER (1988): „De Croma-verandering” *Onze Taal*, 57, 172–173.
- IBM Corp. Released 2020. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 27.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- KÖNIG, E. & AUWERA, J. VAN DER (1988): „Clause integration in German and Dutch conditionals, concessive conditionals, and concessives” *Clause Combining in Grammar and Discourse*, 18, 101-
- LEUSCHNER, T. (2016): „Afhankelijke V1-zinnen” *Nederlandse Taalkunde*, 21(1), 61–79.
- STOOPS, Y. (1959): Noordnederlands taalgebruik voor Zuidnederlands taalgevoel. *Taal en Tongval*, 11, 55-60.
- SWEETSER, E. (1990): *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge University Press, Cambridge
- WOUDEN, T. VAN DER (1998): *Verboden op het werk te komen: klein woordenboek van Vlaamse taal- en andere eigenaardigheden*. Maklu, Antwerpen

Internetes források:

- BOOGAART, R. (2007): *Conditionele constructies met moest(en) en mocht(en) in Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands*. Online elérhető: https://www.researchgate.net/publication/27710910_Conditionele_constructies_met_moest_en_en_mochten_in_Belgisch-Nederlands_en_Nederlands-Nederlands. Letöltés dátuma: 2021.04.20.

- BRUINS, W. & SALVERDA, R. (2007): *Introduction to Dutch Linguistics*. Online elérhető: https://www.ucl.ac.uk/dutchstudies/an/SP_LINKS_UCL_POPUP/SPs_dutch/linguistics/index.html. Letöltés dátuma: 2021.04.20.
- DRYER, M. S. & HASPELMATH, M. (2013): *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig, Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. Online elérhető: <http://wals.info>. Letöltés dátuma: 2021.04.20.
- KILGARRIFF, A., BAISA, V., BUŠTA, J., JAKUBÍČEK, M., KOVÁŘ, V., MICHELFEIT, J., RYCHLÝ, P. & SUCHOMEL, V. (2014): *The Sketch Engine: ten years on. Lexicography, 1*: 7-36. <http://www.sketchengine.eu> Letöltés dátuma: 2021.05.05.